**کۆماری عێراق**
**هەرێمی کوردستان**
**سەرۆک**

**بڕیار**
**ژمارە(٥)ی ساڵی ٢٠١٩**

بەپێی ئەو دەسەڵاتەی پێماندراوە لە بڕگەی (یەکەم)ی ماددەی (دەیەم) لە یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان ژمارە (١)ی ساڵی ٢٠٠٥ی هەموارکراو، و دوابەدوای گەڕاندنەوەی یاسای ژمارە (٣)ی ساڵی ٢٠١٩ ، یاسای بەخاوەنکردنی ئەو زەوییانەی لە سنوری شارەوانییەکان زێدەڕۆییان لەسەرکراوە لە هەرێمی کوردستان – عێراق بە بڕیارمان ژمارە (٤)ی ساڵی ٢٠١٩ و چاوپێخشاندنەوەی لە لایەن پەرلەمانی کوردستان و پەسەندکردنی لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (٨) لە ڕێکەوتی ٢٠١٩/١٢/٤ و ناردنەوەی بۆمان ، بڕیارمان دا بە دەرکردنی :

**یاسای ژمارە (٣)ی ساڵی ٢٠١٩**
**یاسای بە خاوەنکردنی ئەو زەوییانەی لە سنوری شارەوانییەکان**
**زێدەڕۆییان لەسەرکراوە لە هەرێمی کوردستان - عێراق**

**ماددەی (١):**

**یەکەم:** زێدەڕۆکار، بۆ مەبەستەکانی ئەم یاسایە، ئەو کەسەیە کە بە کردارەکی (فعلي) نیشتەجێی ئەو خانووەیە کە بە زێدەڕۆیی دروستکراوە، یان میراتگرە شەرعییەکانی، یان ئەوانەی بە حوکمی یاسا بۆ بەخێوکردنیان ڕاسپێردراوە و لەکاتی جێبەجێکردنی ئەم یاسایە لە خانووەکەدا نیشتەجێن.

**دووەم:** شارەوانییەکان بۆیان هەیە ئەوکەسەی پێش ڕێکەوتی ٢٠١٨/٣/١٣ خانووی نیشتەجێبوونی بە زێدەڕۆیی دروستکردووە، بکەنە خاوەنی ئەو زەویەی خانووەکەی لەسەرە و موڵکی دەوڵەت یان هەر دامەزراوەیەکی کەرتی گشتی یان شارەوانیە، جا چ موڵکی تەواو بێت یان مافی ڕەفتارکردنی لەسەر بێت، و بکەوێتە ناو سنوری شارەوانییەکان و لەناوچەکانی نیشتەجێبوون بێت بەپێی مەرج و حوکمەکانی ئەم یاسایە.

**ماددەی (٢): مەرجەکانی بەخاوەنکردن:**

**یەکەم:** خانووە زێدەڕۆییەکە بکەوێتە سنوری شارەوانییەکان، و لەو ناوچانەدابێت کە بەپێی ماستەرپلان و نەخشەی وردەکاری شارەوانییەکان بۆ نیشتەجێبوون تەرخانکراون.

**دووەم:** ئەو خانووەی لەسەر زەویەکە دروستکراوە بۆ مەبەستی نیشتەجێبوون بەکاربهێنرێت.

**سێیەم:** ئەو کەسەی بە کردارەکی نیشتەجێی ئەو خانووەیە کە بە زێدەڕۆیی دروستکراوە، یان میراتگرە شەرعییەکانی، یان ئەوانەی بەحوکمی یاسا بە بەخێوکردنیان ڕاسپێردراوە، داوایەکی نووسراو پێشکەش بکەن.

**چوارەم:** داواکاریەکە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە، لە ماوەیەك کە لە (١٢٠) سەد و بیست ڕۆژ لە ڕێکەوتی بەرکاربوونی ئەم یاسایە تێپەڕنەکات، ئاڕاستەی سەرۆکی یەکەی کارگێڕی دەکرێت، بەجۆرێك سەرجەم زانیاری و بەڵگەنامەی پێویست بۆ بەدەستهێنانی بە خاوەنکردن لەخۆبگرێت.

**پێنجەم:** نابێت کەسی داواکار بکرێتە خاوەنی زیاتر لەیەك پارچە زەوی.

**شەشەم:** مەرجە رووبەری زەوی بەخاوەنکراو زیاتر نەبێت لە (٢٠٠)م٢ دووسەد مەتر دووجا لە ناوەندی پارێزگا و (٢٥٠)م٢ دووسەد و پەنجا مەتر دووجا لە ناوەندی قەزا و (٣٠٠)م٢ سێ سەد مەتر دووجا لە ناوەندی ناحییە.

**ماددەی (٣):**

**یەکەم:** لیژنەیەك بە سەرۆکایەتی پارێزگار یان سەرۆکی یەکە کارگێرییەکان، و ئەندامێتی لایەنە پەیوەندارەکان لە وەزارەتەکانی (شارەوانی و گەشت وگوزار، دارایی و ئابووری، کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو، داد) پێکدەهێنرێت، بەمەبەستی تاوتوێ کردنی داواکارییەکان و دڵنیابوون لە هاتنەدی مەرجەکانی پێویست بۆ بەخاوەنکردن، و لیژنە بۆی هەیە لیژنەیەکی لاوەکی لە شارەوانییە پەیوەندارەکان پێکبهێنێت بۆ ئەنجام دانی رێکارە تەکنیکییە پێویستەکان.

**دووەم :** بەهای ئەو زەوییانەی زێدەڕۆییان لەسەر کراوە بە خانووی نیشتەجێبوون، نرخەکانیان بەم شێوەیە دەخەمڵێنرێت:

١ـ بۆ ئەو کەسانەی سوودمەند نەبوون لە دەوڵەت بە نرخی:

أـ بۆ یەك مەتری دووجا لە ناوەندی پارێزگاکان ( ١٥٠٠٠ ـ ٣٠٠٠٠ ) پازدە هەزار بۆ سی هەزار دینار.

ب ـ بۆ یەك مەتری دووجا لە ناوەندی قەزاکان ( ١٠٠٠٠ ـ ١٥٠٠٠ ) دە هەزار بۆپازدە هەزار دینار.

ج ـ بۆ یەك مەتری دووجا لە ناوەندی ناحییەکان (٥٠٠٠ ـ ٨٠٠٠ ) پێنج هەزار بۆ هەشت هەزار دینار.

٢ـ بۆ ئەو کەسانەی سوودمەند بوون لە دەوڵەت لە لایەن لیژنەی تایبەتمەندەوە بە نرخی (١٠٠٪)ی بەهای ڕاستەقینەی زەوییەکە، دەخەمڵێنرێت.

٣ـ حوکمە داراییەکانی ئەم یاسایە کەسوکاری پلە یەکی شەهیدان و ئەنفالکراوان و کەم ئەندامانی سەنگەر ناگرێتەوە.

**سێیەم:** لە حاڵەتی ڕوودانی زێدەرۆیی بە پێچەوانەی حوکمەکانی یاسا بەرکارەکان لە سەر ئەو زەوییانەی موڵکی دەوڵەتن و مافی ڕەفتارکردنی کەسانی دیکەیان لەسەرە ، یان موڵکی تەواون ، ئەو زەوییانە موڵکایەتیان هەڵدەوەشێتەوە (حل) ، و بەپێی یاسای (بە خاوەنکردنی زەوییە میرییەکانی ناو سنوری شارەوانییەکانی ژمارە (٨٠)ی ساڵی ١٩٧٠ی بەرکار لە هەرێم بەناوی شارەوانییەکان تۆمار دەکرێت ، بەڵام لە حاڵەتی ڕوودانی زێدەڕۆیی لەسەر بەشێکی ئەو زەوییانەی لەسەرەوە ئاماژەیان پێکراوە ، ئەوا ئەو بەشەی بە بیناکردن زێدەڕۆیی لەسەر کراوە ئیفراز دەکرێت بە مەبەستی بەخاوەنکردنی بۆ کەسانی زێدەڕۆکار ، لە دوای تۆمارکردنی ئەم بەشە بەناوی شارەوانی پەیوەندیدار بەپێی ئەو یاسایە لەسەرەوە ئاماژەی پێکراوە .

**چوارەم:** شارەوانی بۆی هەیە داواکاری بە خاوەنکردن رەتبکاتەوە ئەگەر شوێنی خانووەکە سەرپێچی بێت بۆ ماستەرپلان یان نەخشەی کەرتی و ووردەکارییەکان، و زێدەڕۆییەکە لە سەر تێچووی زێدەڕۆکار لادەبرێت، و مافی هەیە ڕەفتار بە پاشماوەکان بکات، و شارەوانی لە شوێنێکی نیشتەجێ بە پارچە زەویەك رووبەری لە (٢٠٠م)٢ دووسەد مەتر دووجا زیاتر نەبێت، بە بێ بەرامبەر قەرەبووی زێدەڕۆ دەکاتەوە، و ئەگەر زێدەڕۆکار پێشتر سوودمەند بوویێت ئەوا بەنرخەکانی دیاریکراو لە ماددەی (٣) برگەی (دووەم) خاڵی (٢)ی ئەم یاسایە نرخەکەی بۆ دەخەملێنرێت.

**ماددەی (٤):**

ئەگەر کەسی زێدەڕۆکار، پابەند نەبێت بە پێدانی نرخی دیاریکراو یان خەملێنراوی هاتوو لە برگەی (دووەم) لە ماددەی (٣) ی ئەم یاسایە، یان مەرجەکانی هاتوو لە ماددەی (٢) ی ئەم یاسایە نەیگرێتەوە، ئەوا مافی بەخاوەنکردنی نامینێت و خانووەکە بەزەوی و خانووەوە بەناوی شارەوانی پەیوەندیدار تۆمار دەکرێت، و بەپێی یاسای ( فرۆشتن و بەکرێدانی موڵکەکانی دەوڵەت ژمارە (٣٢)ی ساڵی ١٩٨٦)ی بەرکار لە هەرێم دەفرۆشرێت، لە بەرامبەر فرۆشتنەکەی بەهای دروست کراوەکان بە شێوەی شایستە بوونی بە تێکدراوی (مستحقة القلع) دەدرێت بە خاوەنەکەی.

**ماددەی (٥):**

**یەکەم:** رووبەرە زێدەکان لە رووبەری ئاماژەپێکراو لە برگەی (شەشەم) لە ماددەی (٢)ی ئەم یاسایە، بەنرخی راستەقینەی باو دەخەملێنرێت، بەو مەرجەی رووبەری زەوییەکە لە هەموو حالەتێکدا لە پارێزگاکان لە (٣٠٠)م٢ سێ سەد مەتر دووجا و لە قەزاکان لە (٤٠٠)م٢ چوار سەد مەتر دووجا و لە ناحییەکان لە (٥٠٠)م٢ پێنج سەد مەتر دووجا تێپەڕنەکات.

**دووەم:** ئەو کەسەی کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە بە کەسی سوودمەند لە دەوڵەت هەژمار دەکرێت ئەگەر ڕووبەری زێدەرۆیەکە زیاتر بوو لە کەمترین رووبەری دیاریکراو لە برگەی (شەشەم) لە ماددەی (٢)ی ئەم یاسایە.

**ماددەی (٦):**

وەزارەتی شارەوانی و گەشت وگوزار، بۆ ئەو ناوچانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە و نەخشە و دیزایینی ئامادەکراویان نییە، لە ماوەیەك کە لە ساڵێك لە رێکەوتی بەرکاربوونی ئەم یاسایە تێپەرنەکات، نەخشە و دیزاین و پێداویستی تەکنیکی ئامادە دەکات.

**ماددەی (٧):**

داهاتە بەدەستهاتووەکان بەپێی ئەم یاسایە، بەم شێوەیە تەرخان دەکرێت:

**یەکەم:** رێژەی ( ٣٠ ٪)ی بۆ وەزارەتی شارەوانی و گەشت وگوزار بۆ پێویستیەکانی نەخشە و دیزایینی ئەو ناوچانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە.

**دووەم:** (٧٠ ٪)ی داهاتی بەدەستهاتوو دەگەڕێندرێتەوە بۆ خەزێنەی گشتی هەرێم بە مەبەستی ئاراستەکردنی بۆ خزمەتگوزارییە گشتییەکان ، بۆ ئەو ناوچانەی کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە .

**ماددەی (٨):**

ئەو خانووانەی کە لەسەردەمی ڕژێمە یەك بەدوای یەکەکاندا ڕووخاون، زەوییەکانیان (جێ خانوو) بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە بەخاوەندەکرێت.

**ماددەی (٩):**

حوکمەکانی ئەم یاسایە ئەو زەویانە ناگرێتەوە کە مافی خاوەندارێتی ، یان ڕەفتارکردنی پێکهاتە ئایینی و نەتەوەییەکانی لەسەرە و لەلایەن کەسانی تر زێدەڕۆیی کراوەتە سەر ، جگە لە خۆیان کەدەتوانن لە حوکمەکانی ئەم یاسایە سودمەندبن.

**ماددەی (١٠):**

کار بە هیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێك ناکرێت ، کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە ناکۆك بێت.

**ماددەی (١١):**

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حکومەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

**ماددەی (١٢):**

ئەم یاسایە بۆ ماوەی (٣) سێ ساڵ لە ڕێکەوتی بڵاوبوونەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) کاری پێدەکرێت.

**هۆکارەکانی دەرچوواندن**

لە پێناو پارێزگاریکردن لە سیمای شارستانییەکانی شار و شارۆچکە و شارە دێیەکانی هەرێمی کوردستان ـ عێراق، و بە مەبەستی چارەسەرکردنی حاڵەتەکانی زێدەڕۆیی و فەراهەمکردنی خزمەتگوزارییە سەرەکییەکان، بە ئاراستەی دانانی سنورێك بۆ زێدەڕۆیی و ڕەخساندنی زەمینەی جێبەجێکردنی ماستەرپلانی شارەکان لەلایەن شارەوانییەکانەوە، ئەم یاسایە دەرچوێندرا.

**نێچیرڤان بارزانی**

**سەرۆکی هەرێمی کوردستان**

**هەولێر**

**٢٠١٩/١٢/١٧**